

**BOSHLANG‘ICH SINFLARDA IMLO VA TINISH BELGILARI USTIDA
ISHLASHNING SAMARALI YO‘LLARI**

*Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy
pedagogika universiteti
Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi
204-Q guruh talabasi
Maxatova Alinura Quanishbek qizi*

Annotatsiya: Boshlang'ich sinflarda imlo va tinish belgilari ustida ishlash o'quvchilarning yozma nutqini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Bu bosqichda o'quvchilar tilning asosiy qoidalarini bilan tanishib, to'g'ri yozish ko'nikmalarini egallashadi. Imlo va tinish belgilari nafaqat yozma matnning tushunarli va aniq bo'lishini ta'minlaydi, balki o'quvchilarning fikrlarini ravon ifoda etishiga yordam beradi. Shu bois, boshlang'ich sinflarda bu ko'nikmalarni o'rgatishda samarali usullarni qo'llash zarur.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, imlo, insho, tinish belgilari, raqobat, o'yinlar, fikr, qoida.

O'quv jarayonida amaliy mashg'ulotlarga katta e'tibor qaratish kerak. Imlo va tinish belgilari qoidalarini o'rgatishda faqat nazariy ma'lumotlar bilan cheklanmasdan, o'quvchilarga turli topshiriqlar berish muhimdir. Masalan, matnlarni tahlil qilish, to'g'ri tinish belgilari qo'yilgan va qo'yilmagan matnlarni solishtirish, xatolarni topish va tuzatish kabi mashqlar o'quvchilarning diqqatini jamlashga yordam beradi. Bunday faoliyatlar o'quvchilarda qoidalarini mustahkamlashga va ularni amalda qo'llashga imkon yaratadi. O'yinlar yordamida o'rgatish ham samarali natija beradi. Til o'yinlari, viktorinalar, so'z yasash va to'g'ri yozishni rag'batlantiruvchi o'yinlar o'quvchilarning qiziqishini oshiradi. O'yinlar orqali o'rgatilgan qoidalar yodda uzoqroq saqlanadi va o'quvchilar o'zaro raqobat muhitida bilimlarini mustahkamlashadi. Shu bilan birga, o'yinlar o'quvchilarning nutq madaniyatini rivojlantirishga ham yordam beradi. Vizual vositalardan foydalanish ham samarali usullardan biridir. Rangli kartochkalar, diagrammalar, plakatlar va multimediyaviy materiallar o'quvchilarga qoidalarini yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Masalan, tinish belgilari joylashgan joylarni ranglar bilan ajratish yoki imlo qoidalarini ko'rsatadigan diagrammalar yordamida o'quvchilar mavzuni osonroq qabul qiladilar. Zamonaviy texnologiyalarni, jumladan, interaktiv doskalar va ta'lim platformalarini qo'llash o'qituvchilarga darslarni yanada jonli va qiziqarli o'tkazishga imkon beradi.[1]

Ota-ona va maktab hamkorligi ham muhim ahamiyatga ega. Uyda ota-onalar o'quvchilarning yozma ishlarini tekshirishda yordam berishlari, ularni qo'llab-

quvvatlashlari kerak. Ota-onalarga imlo va tinish belgilari qoidalarida haqida ma'lumot berish, uyda mustahkamlash uchun oddiy mashqlar tavsiya qilish orqali bolalarning bilim darajasi oshadi. Shu tarzda, ta'lim jarayoni maktab bilan uy o'rtasida uzviy bog'lanish orqali samaraliroq bo'ladi. O'qituvchilarning malakasini oshirish ham jarayonning sifatini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Doimiy ravishda malaka oshirish kurslarida ishtirok etish, yangi metod va texnologiyalarni o'rganish o'qituvchilarga darslarni samarali tashkil etishga yordam beradi. Shuningdek, o'qituvchilarning yozma ishlarini muntazam tahlil qilish, xatolarni aniqlash va ularni tuzatish bo'yicha individual yondashuvni qo'llash jarayonning samaradorligini oshiradi.[2]

Matnlarni o'qish va tahlil qilish orqali o'qituvchilar nafaqat imlo va tinish belgilari qoidalarini o'rganadilar, balki matn mazmunini chuqurroq anglashga ham erishadilar. Bu esa ularning umumiy til madaniyatini oshiradi va yozma nutqini yanada boyitadi. Shuning uchun darslarda turli janrlardagi matnlar bilan ishlash, ularni tahlil qilish va o'z fikrlarini yozma ravishda ifoda etishga rag'batlantirish muhimdir. Yozma nutqni rivojlantirishda o'qituvchilarning ijodiy qobiliyatlarini qo'llab-quvvatlash ham katta ahamiyatga ega. O'qituvchilarga qisqa hikoyalar, insholar yozish, she'rlar yaratish kabi vazifalar berish ularning yozma nutqini boyitadi va imlo qoidalarini amalda qo'llashga yordam beradi. Bu jarayonda o'qituvchi doimiy ravishda o'qituvchilarning ishlarini ko'rib chiqib, konstruktiv fikrlar bildirish orqali ularni yanada rivojlantirishi kerak. Shuningdek, o'qituvchilarga yozma ishlarini qayta ko'rib chiqish va o'z xatolarini tuzatish imkoniyatini berish muhimdir. Bu orqali ular o'z xatolaridan saboq olib, qoidalarini yanada mustahkamlashadi. O'qituvchilar tomonidan berilgan mulohazalar o'qituvchilarning o'z-o'zini baholash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.[3]

Boshlang'ich sinflarda imlo va tinish belgilari ustida ishlash jarayonida o'qituvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish zarur. Har bir bola o'ziga xos o'rganish uslubiga ega bo'lib, ba'zilar uchun ko'proq vizual materiallar foydali bo'lsa, boshqalar uchun amaliy mashg'ulotlar yoki o'yinlar samaraliroq bo'lishi mumkin. Shu sababli, o'qituvchilar darslarni turli usullar bilan boyitib, har bir o'qituvchiga mos keladigan yondashuvni topishga harakat qilishlari lozim. Yuqoridagi usullarni tizimli ravishda qo'llash orqali boshlang'ich sinflarda imlo va tinish belgilari ustida ishlash jarayoni yanada samarali bo'ladi. Bu esa o'qituvchilarning yozma nutqini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. O'qituvchilarning yozish madaniyati va til madaniyatini rivojlantirish kelajakda ularning ta'limdagi muvaffaqiyatlari uchun mustahkam poydevor yaratadi.[4]

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinflarda imlo va tinish belgilari ustida ishlashda amaliy mashg'ulotlar, o'yinlar, vizual vositalar, ota-ona hamkorligi va o'qituvchilarning malakasini oshirish kabi omillar muhim ahamiyatga ega. Bu

jarayonni samarali tashkil etish orqali o'quvchilar nafaqat qoidalarini o'zlashtiradilar, balki yozma nutqini ravon va aniq ifoda eta olish qobiliyatiga ega bo'ladilar. Natijada, bu ko'nikmalar ularning ta'limdagi muvaffaqiyatlarini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Shu bois, boshlang'ich ta'lim bosqichida imlo va tinish belgilari ustida ishlashni tizimli va zamonaviy metodlar asosida olib borish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullayeva, M. "Boshlang'ich ta'limda imloviy va punktuatsion savodxonlikni rivojlantirish metodikasi." Namangan Davlat Universiteti Nashriyoti, 2024.
2. Tursunov, S. "Boshlang'ich sinflarda tinish belgilarini o'rgatishning zamonaviy usullari." Toshkent Pedagogika Nashriyoti, 2023.
3. Karimova, D. "Boshlang'ich sinf o'quvchilarida imlo qoidalarini mustahkamlash metodikasi." O'zbekiston Milliy Nashriyoti, 2023.
4. Islomov, J. "Boshlang'ich sinflarda yozma nutqni rivojlantirish: imlo va tinish belgilarining roli." O'qituvchi Nashriyoti, 2023.
5. Rasulov, A. "O'quvchilarning imlo xatolarini tuzatish va ularni oldini olish yo'llari." Karmana Pedagogika Markazi Nashriyoti, 2018.
6. Yusupova, N. "Boshlang'ich sinflarda amaliy mashg'ulotlar orqali imlo va tinish belgilarini o'rgatish." Andijon Davlat Universiteti Nashriyoti, 2023.
7. Sobirov, B. "Til madaniyati va yozma nutqni rivojlantirishda tinish belgilarining o'rni." Samarqand Davlat Universiteti Nashriyoti, 2024.
8. Murodova, L. "Boshlang'ich sinflarda o'yinlar yordamida imlo qoidalarini o'rgatish metodikasi." Samarqand Pedagogika Nashriyoti, 2023.